

Dindar gençlik: Ama ne kadar dindar?*

Ünal Özmen

Türkiye, Batı merkezli uluslararası eğitim kuruluşlarının hemen hemen tümüne üyedir. Bu uluslararası eğitim kuruluşlarının amacı ise hiç kuşkusuz üye ülkelerin eğitim sistemini küresel politikalara uyarlamaktır. Doğal olarak, uyulması istenen standartlar da kurucu üyeler tarafından belirleniyor. Sonradan üye olan ülkeler, aynı zamanda bu standartlara uymayı kabullenmiş sayılıyor. Türkiye, uluslararası eğitim örgütlerine üye olurken dünyanın öte yanındaki eğitimsel amaçlardan etkilenmeden, onların öğrencilere sunduğu kimi imkânlarla (diploma denkliği, iş olanakları gibi) ekonomik olanaklarından yararlanmayı amaçlıyor. Amaç bu olunca, sözünü ettiğimiz kuruluşların üye ülkelerin eğitimde gösterdiği performans ölçümlerinde “öğrenci başarısı” kısmında takılıp kalıyor. Örneğin Dünya Bankasının (DB) yayımladığı son raporda okullaşma oranında, kız çocuklarının okula kazandırılmasında yol alındığı belirtilirken eleştirel düşünme becerisinin kazandırılmadığı özellikle belirtiliyor. (Gerçi bu DB’nin, AB’nin pek derdi değil ama raporlarına gerçeklik katması bakımından değinmek zorunda oldukları bir konu. Aksi halde raporların eğitimle ilgili olduğu anlaşılmaz.) Eğitim örgütlerinin çevre ülkeler için hazırladığı raporların sonucuna göre her halükarda yeni reçeteler gündeme geliyor. Onlar bu reçetelere “proje” diyorlar.

Uluslararası Eğitim Başarısını Değerlendirme Kuruluşu (IEA); Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) bünyesindeki PISA; Avrupa Yükseköğretimde Kalite Güvence Birliği (ENQA);

Uluslararası Matematik ve Fen Bilgileri Testi (TIMSS); Uluslararası İlkokul Öğrencileri Okuma ve Anlama Testi (PIRLS/IGLU) gibi kuruluşlar bir nevi uluslararası ölçme ve değerlendirme merkezi işlevi görüyorlar. Bologna, Bakalorya, Erasmus, Avrupa Yükseköğretim Alanı, Avrupa Araştırma Alanı gibi yönlendirici kuruluşlar da var. Tabi bütün bunların üzerinde AB ile DB’yi de saymak gerek. Son yıllarda bu iki uluslararası güç, finansmanına katıldıkları ölçüde ülkelerin eğitim politikalarına müdahil olmakta ve onların hakkında hazırladıkları raporlarda eğitim altı çizilen önemli başlıklardan biri haline gelmektedir.

Fakat yine de haksızlık etmemek gerek; uluslararası her kuruluşu, örgütü, birliği bizim gibi çevre ülkeleri çökertmek üzere organize olmuş emperyalist amaçlı organizasyonlar olarak göremeyiz. Bunların çoğu, İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa’nın ortak bir eğitim modeli arayışının sonucu olarak ortaya çıktı. Türkiye gibi ülkeler ise gönüllü olarak bu sürece dâhil oluyorlar. Her halde PISA, PIRLS gibi okuma, anlama, anlatım becerimizi ölçen kuruluşlar olmasaydı, yüzlerce birinci çıkaran SBS, LYS sonuçlarına bakarak Türkiye’de eğitimin dünyaya model olabilecek düzeyde nitelikli olduğunu sanabilirdik. PISA, öyle olmadığımızı her üç yılda bir yüzümüze vuruyor. (2003’te 40 ülke arasında 33., 2006’da 30 ülke arasında 28., 2009’da 34 ülke arasında 32. olmuşuz.) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin okuma, kavrama, okuduğunu anlama becerilerini ölçen PIRLS sınavı da öyle: 35 ülke arasında 28’inciyiz.

Köy Enstitülerini saymazsak Türkiye’nin kendine özgü bir eğitim modeli olmadı. 1950’den sonra ise özgün bir arayışa kalkışmadı. Batı’dan aldığı eğitim modellerini kimi derslerin önüne “milli” sözcüğünü ekleyerek özgün olunamayacağını ise kısa sürede kavradı ve 2003’ten sonra da gizleyip saklamadan eğitimde çevrilgen(!) (konvertibl) döneme geçtiğini ilan etti. Artık küresel, neoliberal eğitim politikalarına dâhil olmuştuk. Öyle olunca, haliyle eğitimin kalitesi de uluslararası standartlarla ölçülür

Makale eş zamanlı olarak Evrensel Kültür dergisinde de yayımlanmıştır.

oldu. Nasıl ki Türk lirasının alım gücü Dolar'la Euro ile kıyaslanarak belirleniyorsa, yetiştirdiğin öğrencinin bilgi ve becerileri de Fransız, Alman, İngiliz okullarındaki akranlarıyla ölçülecektir. Bu durumda bundan kaçış olamaz.

Türkiye eğitim sisteminin liberalize edilmesinde 2003'ü milat olarak alıyorum. Çünkü okulun, öğretmen, öğrenci ve velinin rolü bu tarihten sonra yeniden tanımlandı. Öğretim programları, ders kitapları, öğretme yöntem ve teknikleri de aynı dönemde kapsamlı bir değişime tabi tutuldu. Tüm bu değişiklikler, süreci yöneten AKP tarafından yeni kuşağın çağı yakalamasını sağlayacak devrimler, reformlar olarak sunuldu. Bilgi üreten, küresel gelişmelere uyum sağlayabilen, attığında vuran, tuttuğunu koparan bireyler yetiştirecektik.

Toplum, görelim bakalım dedi; itiraz eden, önünde duran olmadı. Çocuğunun mutlu geleceği yeni eğitim politikalarına bağlanan vatandaş, bu uğurda para harcamaktan kaçınmadı: Devlet okullarının finansmanına daha çok katıldı, dershanelere, özel okul ve öğretmenlere para akıttı; vergisini ödedi, yardım kampanyalarına katıldı. Yurttaş, bu uğurda devletin kendi adına geri ödeme koşullu kredi kullanmasına itiraz etmedi. Kimi “yardım kuruluşları”nın hibe adı altında gönderdikleri paraların nedenini, niçinini, nereye harcandığını sormadı. Üzerinden on yıl geçti ve fakat PISA sıralamasındaki yerimiz değişmedi. Dünya Bankası söylüyor: Öğrenci başına eğitim harcamamızın aynı düzeyde olduğu Macaristan'a göre aynı sınıfa devam eden öğrencimiz iki yıl gerideymiş.

Eh, artık bunca maddi kaynağı, siyasi desteği, zamanı, 74 milyon insanın enerjisini kullanan siyasetçiye halkın sorması gerekmez mi, “ne oluyor?” diye. Artık geçmişin kusurlarını eleştirerek halk desteğini diri tutmak güç olsa gerek. Şu kadar okul/derslik yaptık, her öğrencinin internete erişimini sağladık, okulları bilgisayarlarla donattık, ders kitaplarını ücretsiz dağıtmaya başladık, bu kadar öğretmen atadık; müfredatları, ders kitaplarını değiştirdik diye efelenip ardından geçmişin kusurlarını sıralamak, çocuğunun istikbalini devlet okulu dışında aramak zorunda kalan bir ülkenin halkını artık etkilemese gerek. Fakat Başbakan Tayyip Erdoğan, tahmin edilenden daha kurnaz biri; tüm

iktidar kanallarını kontrolüne almış olmasına rağmen başarısızlığının sorumluluğunu yükleyecek unsurlar bulmakta güçlük çekmedi ve bir fırsatı değerlendirerek dinin örgün eğitimdeki rolünün yeterli olmadığını söyleyiverdi. Yandaş yazarları da eş zamanlı olarak Cumhuriyet kalıntısı kimi ritüelleri gündeme getirdi. Zaman gazetesi yazarı Mümtazer Türköne'nin Öğrenci Andı'nı, Gençliğe Hitabe'yi, Atatürk heykellerini; Eğitim Bakanı Ömer Dinçer'in bunlara ek olarak öğrenci kıyafetlerini beklenmedik şekilde tartışmaya açması; ardından zorunlu eğitim süresini kesintili ve özünde dört yıla indiren 4+4 formülünün parti (AKP) önerisi olarak Meclise sunulması rastlantı değildi. Önümüzde hâlâ engeller var demeye getiriyorlardı. Hükümet, kötü gidişe geçmişten ortak ararken bir yandan da çare olarak dini işaret ediyordu; olmadı, size biraz din vereyim diyordu. Bu arada işe teknoloji de karıştırıldı; sanıldı ki eğitimin sorunları, tablet bilgisayar, akıllı tahta vb ile çözülebilirdi. Bunun için çok anlamlı bir proje başlığı da üretildi: FATİH (Fırsatları Değerlendirme ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi). Bu proje, ekonomik ve siyasi amaçları eğitimsel hedeflerini aşan bir projedir oysa. Bu projenin bilginin devletleştirilmesinden öte pedagoji ile ilgili bir amacı yok. Yine de çocuğunun bilgisayar isteğini karşılayamayan kent yoksullarını avuttuğu kesin; çağdaşlığı teknoloji sanan postmodern dindar okumuşların FATİH'ten “yaratıcı çocuklar” beklentisi ise pazarlamacılıktan başka bir şey değil.

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın dengine getirip “dindar gençlik yetiştireceğiz” açıklamasını ve bunu gerçekleştirmek için gerçekleştirilmeye çalışılan düzenlemeleri, hükümetinin uyguladığı eğitim politikasının başarısızlığının ilanı olarak da görmek gerek. Eğitimin dinselleşmesi yolunda önemli mesafe almış olan AKP'ye yakıştıramadığımız malumun ilanından öte yeni bir ifade biçimi değil bu. Fakat Gülen cemaatine mensup liberal İslamcılar, Başbakanın bu söylemiyle amacını aştığını söyleyip beklenmedik bir şekilde tepki vermesi analize tabi tutulması gereken bir durum. Laik tepkileri haklı bulmuş olmayacaklarına göre başka bir amaçları olmalıydı. Kanımca Başbakanın çıkışını, dinin, reçetede belirlenen dozu aşan şekilde kullanılması olarak gördüler: Liberal İslamcılar, neo-

liberalizmin eğitim politikasında dinlere oldukça toleranslı olduğunu fakat toleransın radikal hareketleri besleyecek yönelimleri kapsamadığının bilincindeler. Kapitalizm, dinin önünü, neoliberalizme geçiş döneminde daha da yoksullaşan kitleleri alternatif yönelimlere kaynaklık eden insan aklının ürettiği ideolojilerden etkilenmesinler diye açtı. Kimileri bunu dinin yükselişi olarak sunsa da gerçek, dinlerin bu büyük proje tarafından son kez kullanıma sunulmasıdır. İşte bu gerçeği bilen liberal İslamcılar, Batı’da Türkiye algısını sarsacak, sermayeye hizmet etmeyen gerilimli söylemleri gerekli bulmuyorlar.

Neoliberalizm, Müslüman ülkelere ne kadar dindar olmaları gerektiğini, okullarda dine ne ölçüde ve hangi amaçlara hizmet etmek üzere ne kadar yer verilebileceğini “Gülen Okulları” üzerinden söylüyor. Bu okullar, açıldıkları ülkelerde yeni yönetici elitler yetiştirmek kadar, devlet okullarına model olsunlar diye kurulup desteklendiler. Bu bakımdan “Gülen Okulları”nı, bugün eğitim bakanlıkları eliyle devlet okullarında yaşama geçirilen her türden “yeni” uygulamanın “Pilot Okulu” olarak görüp değerlendirmek yanlış olmasa gerek. Gerçek bu iken Başbakanın dindar gençlik açıklamasının ardından tepkilere rağmen (ki tepkileri “dinder ama çağdaş” diyerek yumuşatmaya çalışmıştı) AKP’li gençlere hitap ederken “*Dininin, dilinin, beyninin, ilminin, ırkının, ırzının, evinin, kininin, kalbinin davacısı*” gençlikten söz etmesini Cemaate alternatif yeni bir arayış olarak değerlendiremeyiz. Başbakanın çıkışı, eğitim alanında da iplerin başkasının elinde olduğu izlenimi veren, gücünü gölgeleyen algıya tepkiden başka bir şey değil.

Kaldı ki yönetim değişikliği konusunda Batı beklentisini zorlayan eğilimlerin ortaya çıktığı Mısır, Tunus, Libya ve sıradaki Suriye’de sular durulmadan onlara “kötü” modeller önermek Batı’nın kabul edebileceği bir yaklaşım değil. Bundan dolayı Başbakanın “dindar gençlik” açıklaması, kapitalizmin sinir ucu olan medya liberallerinden uyarı aldı. Zaman yazarı İhsan Dağı, “Mısır’ın ünlü düşünürü ve yazarı” dediği gazeteci Fehmi Hüveydi’nin, Devrim Sonrası Ortadoğu konulu konferansta seçimlerin galibi Müslüman Kardeşler’i “*Adaleti savunmak, şeriatı savunmaktır, demokrasiyi sa-*

vunmak şeriatı savunmaktır, hürriyeti savunmak şeriatı savunmaktır” sözleriyle uyardığını aktarıırken kendisi de Erdoğan’ı da içine alan ölçülü bir ifadeyle radikalleşme eğilimindeki Müslümanları Türkiye gerçeğine uygun, farklı bir ifadeyle uyarıyordu “*Tüm İslam dünyası etnik ve dinsel çeşitliliği barışa dönüştürebilecek bir mekanizma olarak demokratik ve çoğulcu bir rejime ihtiyaç duyuyor. İslam’ın ideolojik yorumu yerine ‘adalet, hürriyet ve hakı merkeze alan bir şeriat okuması ise bir imkândır; Müslümanların kuracakları bir demokrasi için. Arap devrimlerinden demokrasi çıkarmaktır asıl devrim, iktidara seçimle gelen İslamcı otoriter bir rejim değil.*” Dağı’nın uyarısı, neoliberalizmin dine biçtiği rolün kaynağından doğrulanması anlamı taşıyordu.

Aslında Başbakan Erdoğan da biliyor bunu. Yönetim değişikliği sonrası gittiği Tunus, Libya ve Mısır’da “*Bir Müslüman, laik bir devleti başarılı bir şekilde yönetebilir; şunu bilmemiz lazım, laik devlet her inanç grubuna eşit mesafededir. İster Müslüman olsun ister Hristiyan, ister Musevi ister Ateist olsun hepsinin güvencesidir. Biz böyle inanıyoruz ve böyle çalışıyoruz.*” derken kendi rolünün ve sınırlarının bilincindeydi. Fakat aşırı güç birikmesi sonucu, telkin yoluyla yönlendirilmesine tepki veriyor bazen; o anlarda, suflöründen gelen sese kulak asmayıp gücünü göstermek istiyor. Kim bilir belki de hastalığının etkisiyle öte dünya Tanrı’sını hoş tutmaya çalışıyordu.